Home » किन लोकतन्त्रलाई धनीहरूको आवश्यकता पर्छ ?

अर्थ-राजनीति

किन लोकतन्त्रलाई धनीहरूको आवश्यकता पर्छ ?

May 17, 2026 No Comments 3 Mins Read

सन् २०२१ र २०२२ मा बजार अर्थतन्त्र र पूँजीवादप्रति दृष्टिकोणबारे ३४ देशमा प्रतिनिधिमूलक सर्वेक्षण गरिएको थियो। अन्य कुरासँगै, उत्तर दाताहरूलाई पूँजीवादसम्बन्धी १८ वटा सकारात्मक र नकारात्मक भनाइहरु प्रस्तुत गरिएको थियो। यस सर्वेक्षणले पूँजीवादबारे मानिसहरूलाई विशेष गरी के कुराले धेरै, र के कुराले कम चिन्तित बनाउँछ भन्ने कुरा देखाउछ। ३४ मध्ये ३३ देशमा (भियतनाम मात्र अपवाद),

पाँचवटा आलोचना माद्दे “पूँजीवादमा धनीहरूले नियन्त्रण गर्छन्, उनीहरूले नै राजनीतिक एजेन्डा तय गर्छन्” भन्ने भनाइ सबैभन्दा धेरै रोजिएको थियो ।

यही विषय जोन ओ. म्याकगिनिसको पुस्तक “Why Democracy Needs the Rich” (Encounter Books, New York, London, 2026) को पनि केन्द्रमा छ। अन्य पुस्तकहरूभन्दा फरक, यसले धनीहरूको अर्थतन्त्रमा सकारात्मक वा नकारात्मक योगदानबारे मात्र चर्चा गर्दैन। पुस्तकको मुख्य विषय भनेको—शीर्षकले संकेत गरेझैं—लोकतान्त्रिक समाजको कार्यसम्पादनका लागि धनीहरू किन महत्त्वपूर्ण छन् भन्ने हो। प्रायः लोकतन्त्रलाई बहुमतको शासनका रूपमा बुझिन्छ, जहाँ प्रत्येक नागरिकको समान प्रभाव हुन्छ। तर म्याकगिनिस प्रत्यक्ष र प्रतिनिधिमूलक लोकतन्त्र बीचको भिन्नतामा जोड दिन्छन्। उनका अनुसार, “हाम्रो लोकतन्त्रमा सबैले झन्डै समान प्रभाव प्रयोग गर्न सक्छन् भन्ने धारणा मूलतः साँचो होइन।”

वास्तविकतामा, पत्रकार, बुद्धिजीवी र मनोरञ्जन क्षेत्रका व्यक्तिहरूजस्ता समूहहरूको प्रभाव धेरै ठूलो हुन्छ। म्याकगिनिसका अनुसार, विशेष गरी यी समूहहरूमा राजनीतिक दृष्टिकोण एकरूप हुने गर्छ। अध्ययनहरूले देखाएका छन् कि अमेरिकाका विश्वविद्यालयहरूमा उदारवादी र परम्परावादी प्राध्यापकहरूको अनुपात करिब १३:१ छ। उदारवादी विचारहरू सञ्चारमाध्यम र मनोरञ्जन उद्योग (हलिउड) मा पनि हावी छन्। यी समूहहरूले जनमत निर्माण गर्छन् र सामान्य नागरिकभन्दा धेरै प्रभाव पार्छन्।

विशेष गरी, जब धनी व्यक्तिहरूले थिंक ट्यांकहरूलाई वित्तीय सहयोग गर्छन्, यसले सन्तुलनको काम गर्छ, किनभने धनीहरू बौद्धिक वर्गजस्तै राजनीतिक रूपमा एकरूप हुँदैनन्। चुनावी चन्दा विवरणहरूले देखाउँछ कि डेमोक्र्याट र रिपब्लिकनलाई समर्थन गर्ने धनीहरूको अनुपात तुलनात्मक रूपमा सन्तुलित छ। पुस्तकको मुख्य तर्क यस्तो छ: “यद्यपि सबैसँग समान मताधिकार हुन्छ, केही समूहहरू—जससँग विषयबारे गहिरो बुझाइ हुन्छ—स्वाभाविक रूपमा बढी प्रभाव पार्छन्। धनीहरूको प्रभावको आलोचना गर्नेहरू प्रायः ‘बौद्धिक वर्ग’ को अतिरिक्त प्रभावलाई स्वीकार गर्छन्, किनकि उनीहरूले आफूलाई बढी

जानकार दाबी गर्छन्, यद्यपि उनीहरूको विचारधारा प्रतिनिधिमूलक नहुन सक्छ र उनीहरू व्यापक नागरिक समाज तथा राजनीतिक यथार्थबाट टाढा हुन्छन्। त्यसैले, धनीहरूको प्रभावले एउटा महत्वपूर्ण सन्तुलन प्रदान गर्छ, विशेष गरी त्यस्तो व्यापारिक गणतन्त्रमा जहाँ बजारको समृद्धिले मात्र आर्थिक उन्नति होइन, लोकतन्त्रलाई पनि मजबुत बनाउँछ।"

जब पत्रकार र बुद्धिजीवीहरूले धनीहरूको कथित अत्यधिक प्रभाव विरुद्ध आक्रामक आलोचना गर्छन्, उनीहरूको मुख्य उद्देश्य जनमत निर्माणमा आफ्नो प्रभुत्व जोगाउनु हो। म्याकगिनिसका अनुसार, एउटा समस्या के हो भने बुद्धिजीवीहरू प्रायः आर्थिक यथार्थबाट टाढा हुन्छन् र उनीहरूसँग आर्थिक विषयमा सीमित विशेषज्ञता हुन्छ।

लोकतान्त्रिक समाजहरू प्रायः समानता (conformity) तर्फ झुकाव राख्छन्, र यो झुकाव विशेषगरी शैक्षिक र प्रशासनिक क्षेत्रमा बढी देखिन्छ। शिक्षाविदहरू आफ्नो प्रतिष्ठाका लागि सिकर्मीहरूको मतमा धेरै निर्भर हुन्छन्। "शैक्षिक क्षेत्रमा समानताको दबाब समयसँगै बढेको छ र वैचारिक एकरूपता पनि वृद्धि भएको छ।" धनीहरू भने परम्परागत धारभन्दा बाहिर जाने र असामान्य विचारहरूको समर्थन गर्ने मानिसहरू बढी हुन्छन्। उनीहरूको आर्थिक स्वतन्त्रताले कहिलेकाहीँ उनीहरूलाई बौद्धिक स्वतन्त्रता पनि दिन्छ—र यस स्वतन्त्रताको अझ सक्रिय प्रयोग हुनु राम्रो हुन्छ।

लोकतन्त्रका आफ्नै कमजोरीहरू पनि छन्, र कहिलेकाहीँ धनीहरूको प्रभावले ती कमजोरीहरूलाई कम गर्न मद्दत गर्न सक्छ। "पहिलो, स्वतन्त्र स्रोत भएका धनीहरू लोकतन्त्रको समानता मुखी प्रवृत्तिको प्रतिरोध गर्न सक्षम हुन्छन्। दोस्रो, धेरै धनीहरूले उत्कृष्टताको समर्थन गर्छन्, विशेषगरी कला क्षेत्रमा, जसले लोकतन्त्रलाई सामान्य स्तरतर्फ झर्ने अवस्थाबाट रोक्छ। राज्यमा कम निर्भर हुने भएकाले उनीहरूसँग सरकारी शक्तिको विस्तारलाई प्रश्न गर्ने साधन र चासो दुवै हुन्छ, जसले अत्यधिक अभिभावकवादी र आर्थिक रूपमा अस्थिर सरकार बन्ने लोकतान्त्रिक प्रवृत्तिलाई सन्तुलित गर्छ। छोटकरीमा, उनीहरूको प्रभाव बहुमतको शासनका प्राकृतिक अतिरेकहरूलाई नियन्त्रण गर्ने एउटा संयन्त्र हो।"

जोन ओ. म्याकगिनिसले अत्यन्त महत्वपूर्ण र सान्दर्भिक पुस्तक लेखेका छन्—विशेष गरी नेपालजस्ता देशका लागि, जहाँ धनीहरूमाथि प्रायः तीव्र आलोचना हुने गर्छ।

Being Rich is Good   Democracy   Economic Freedom   Prosperity   Rainer Zitelmann

PREVIOUS ARTICLE

प्रतिनिधि सभा निर्वाचन: होली र रमजान घर भित्रै मनाउन मोरङ प्रशासनको अनुरोध

KEEP READING

अर्थ-राजनीति   February 21, 2026   5 Mins Read

क्यूबाको समाजवादी क्रान्तिको अस्ताउन लागेको हो ?

आर्थिक   January 19, 2026   1 Min Read

५ औँ विराट सडक महोत्सवको आज अन्तिम दिन, ४ दिनमा २० लाखको कारोबार

अर्थ-राजनीति   January 8, 2026   3 Mins Read

के भेनेजुएलाको समाजवाद अन्त्यतर्फ पुगेको हो?

NEWS   September 24, 2025   1 Min Read

सरकारको आर्थिक सुधारको पहल : सांसद र राजनीतिक पदाधिकारीको स्वकीय सचिवको सुविधा खारेज